

הפסק אחר מים אחרונים

"מים אחרונים" - האם יש לחוש להפסק בין מים אחרונים לבין ברכת המזון?

(א) סדר הכיבוד במים אחרונים

בגמרא מו ע"ב: "מים הראשונים מתחילין מן הגדול, מים אחרונים, בזמן שהם חמשה - מתחילין מן הגדול, ובזמן שהם מאה - מתחילין מן הקטן עד שמגיעים אצל חמשי, וחוזרין ומתחילין מן הגדול; ולמקום שמים אחרונים חוזרין - לשם ברכה חוזרת. מסייע ליה לרב, דאמר רבי חייה בר אשי אמר רב: כל הנוטל ידיו באחרונה תחלה - הוא מזומן לברכה". וכתב הרשב"א בחידושו, שהטעם לכבד, סמוך לאחרון, את הגדול שבחבורה במים אחרונים - "מחמת כבוד הברכה הוא, וכדי שיעיין בברכה בעוד שאחרים נוטלים ידיהם. וכדאמר ליה רי חייה לרב עיין בברכת מזונא קאמר לך, ושערו חכמים שבשעור נטילת הארבעה יש לעיין בארבע ברכות של מזון, וכן נמי בשיעור זה ליכא הפסק בין נטילה לברכה, ושמעין מינה נמי דהא דאמרינן תיכף לנטילת ידים ברכה לאו דוקא תיכף ממש אלא בכדי שיעור זה, ומיהו אפשר דהיכא דאיכא למסמך ממש בכדי לא מפסיק אלא תיכף לנטילה ברכה". משמע לדעתו, דמים אחרונים צריכים להיות סמוכים ככל האפשר לברכת המזון, ולכן אין להמתין או להסיח דעתו אחר נטילתם.

וכן פירש המאירי בסוגיין: "אע"פ שאמרו תכף לנטיי ברכה, יראה מסוגיא זו שלא בתכיפה נמורה, אלא כל שאין ביניהם שיעור אלא בכדי נטילת ארבעה- תכיפה היא. ולעיקר

השמועה, אע"פ שלעניין פסק אין לנו בה דין ודברים, לעניין ביאור מיהא- כך הוא פירושה". אולם בשמ"ק השמיט את הטעם שיש סמיכות לברך לברכת המזון, ונקט רק טעם של עיון בברכת המזון.

(ב) תכף לנטילת ידים- ברכה

ובדף מב ע"א: "אמר רבי חייה בר אשי אמר רב, שלש תכיפות הן: תכף לסמיכה שחיטה, תכף לגאולה תפלה, תכף לנטילת ידים ברכה". ונחלקו בעניין נטילה זו, אם הכוונה למים אחרונים או ראשונים. הראשונים שסוברים שמדובר במים ראשונים הם: גיליון הש"ס הביא מדרש רבה דברים, וכן ירושלמי פרק א, הי"א, שמשמע שמדובר במים ראשונים, בתוספות סוטה מט (ועיין גר"א, או"ח, קסו), ראב"יה (חלק א' סימן קנד) אמנם נקט דהא תרוויהו גם בראשונים וגם באחרונים. ובמזור כתב (קסו, א) "וא"א הרא"ש ז"ל היה רגיל אף בראשונים שלא להפסיק ושלא לדבר והיה רגיל כשהיה מיסב בסעודה עם אחרים שהיה נוטל באחרונה שלא להפסיק ושלא לדבר ומתוך הירושלמי משמע ג"כ דההיא דתיכף לנטילה ברכה דאמים ראשונים קאי דאיתא התם התוכף ברכה לנטיי אינו ניזוק בכל אותה סעודה". גם בלשונו משמע, דינא חד לתרוויהו, כמו שדקדק בב"י סימן קעט ד"ה ויש.

הראשונים שסוברים שלשון המאמר במים אחרונים עוסק הינם: רש"י (ד"ה לנטילת ידיים), שאילתות סימן נד, בה"ג, תוס' (ד"ה

אסור דאם בין נטילה ראשונה למוציא אסור להסירה דעת בדיבור- כ"ש במים אחרונים, שהם עיקר פירוש המאמר "תיכף לנטילת ידיים ברכה". ובבאר היטב הוסיף שגם האר"י ז"ל אוסר (וכתב "עיון שו"ע שלו מעשה על זה") ובפמ"ג (קפא א"א סק"י) הביא בשם הא"ר בשם האר"י בשער המצוות "דחכם אחד נטל ידיו וקרא משנה והיה לו כאב בכתף שעבר על תקף- אתון דדין כדקי" וגם לאר"י ממעונות אריות עדיין שרי למימר מזמור למנצח כנגינות כמבואר בכף החיים.

אולם בדברי השו"ע ברור מסימן קסו, שאסור להפסיק בין מים אחרונים לברכת המזון ונכון להזהר גם בראשונים ואף זה לא נקט בדיבור אלא בהפסק אחר ועוד שבמים ראשנים הסתמך על גמרא נב ע"ב תקף לנטילת ידיים סעודה ולכן אי אפשר לעשות ק"ו מדין זה לדין מים אחרונים.

העולה לדעת השו"ע (ע"פ רמב"ם ועוד ראשונים) אין להפסיק באכילה בין מים אחרונים לברכה"מ ובדיבור מותר דמים ראשונים טוב להזהר שלא להפסיק בין נטילה להמוציא ויש ספק אם מיקרי הפסק בהיסח הדעת או בדיבור ויש להזהר בכלם ומיהו אם יש צורך יוכל לדבר ולשהות, כי השאירם בשו"ע בגדר הנהגה טובה.

ולדעת רא"ש וטור והאר"י והמג"א אין להפסיק בדיבור בין מים אחרונים לברכת המזון (מיהו במים ראשונים נראה דסוכרים כדעת השו"ע) והמשנ"ב נקט לחומרא וכתב (קפא, סק"ד): "וצריך לזהר שלא להפסיק בין הנטילה לבהמ"ז אפילו בד"ת". ובשער הציון כתב, שמקורו בדעת האר"י. ונראה פשוט שמי שמסביר שאסור להפסיק בדיבור מה לי לדברי

תקף) וכן בריטב"א (הלכות ברכות ג, יז) אך כתב שרק לא יאכל וישתה קודם ברכת המזון אבל יכול לשהות בינתיים, שבלי הל"קט (ס"י קמט), אור זרוע (ס"י קל"ח) רשב"ש (ס"י תקנה) רבינו יונה (ד"ה שלושה) שימת ריב"ב והדגיש שהפסק הוא אכילה דווקא וכן תוס' רא"ש ד"ה תקף ובפמ"ג סימן כז בשם מורי רבינו יהודה, המגד"ל ע"ז (ברכות פרק ד) ורבינו יוא"ל רבינו שמחה והגהות מימוני (הובאו בב"י קסו, א).

הרי"ף סתם כלשון הגמרא ובטור הבין שסובר דקאי המים אחרונים אבל בב"י תמה עליו.

וכתב הרמב"ם (ברכות ו, כ): "וכל הנוטל ידיו באחרונה מנגב ואח"כ מברך. ותקף לנטילת ידים ברכת המזון, לא יפסיק ביניהם בדבר אחר, אפילו לשתות מים אחר שנוטל ידיו באחרונה אסור, עד שיברך ברכת המזון".

וכתב הכס"מ: "ומשמע מדברי רבינו ורש"י דלהפסיק בדבור בין מים אחרונים לברכה מותר והטעם שלא פ"י תקף לנטילת ידים ברכה שלא יפסיק ביניהם אפילו בדבור משום דלקמן אמרינן אין מסיחין על כוס של ברכה כלומר משמזגו את הכוס אסור לדבר ואם איתא אף קודם שמזג את הכוס אסור דתקף לנטילת ידים ברכה אלא ודאי לא איתמר תקף לנטילת ידים ברכה אלא לענין שלא יאכל וישתה עד שיברך.

וכן העתיק המג"א ריש סימן קעט בשמו, שהרי כתב שם השו"ע: "גמר סעודתו ונטל ידיו מים אחרונים, אינו יכול לאכול ולא לשתות, עד שיברך בהמ"ז".

משמע דווקא אכילה ושתיה, אך דיבור לא נאסר. אומנם המג"א חולק, וסובר שגם דיבור

עם המלך, ואסור להפסיק וכו'. ואפשר שמה שכתב שלא לדבר, היינו שלא היה מדבר שום עסק ועניין אחר דהווי הפסק, אבל שיחה בעלמא בי או גי תיבות לא הווי הפסק. וכל שכן ששואלים לו דבר מותר להשיב הן או לאוי (ונראה שדבריו כאן עיקר, דלא כנרמזו בסומן קעט סק"א ועיין שם כיצד הבינו הבאר היטב). אולם **שעה"צ** (אות יג) נטה להכריע כמו המגן אברהם בסומן קעט, ולכן פסק דאפילו שיחה מועטת לא יאמר. ובספר מגיד מישרים למרן הבי"ה הביא הנהגה בשם המגיד: "ואחר מים אחרונים תקרא פרק אי משנה או חצי פרק אע"פ שאתה קורא מזמור אלקים יחננו וגוי וחצי פרק או פרק שלם הוא מעולה מאד ולא להפסק יחשב בין מים אחרונים לברכה שכיוון שצורך סעודה הוא להוציא שלחן מדין שלחן שלא אמרו עליו דברי תורה" **מסקנה**: דעת שו"ע, שבמים ראשונים טוב להזהר שלא לדבר, ובמים אחרונים מותר. דעת המג"א, שבין במים ראשונים ואחרונים מותר לשוחח שתיים שלוש תיבות ואפשר שאף יותר מזה. ודעת המשנ"ב שאין לשוחח כלל בין במים ראשונים בין במים אחרונים והמקל בזה עושה כעיקר ההלכה ובפרט כשעוסק בדברי תורה.

חול מה לי לדברי תורה בכל אופן הווי הפסק. ובסומן קעט סק"א כתב: "וה"ה שיש לזהר לכתחלה שלא יפסיק בדבור אפילו מעט, דתיכף לנמילה ברכה". אמנם דבר זה תימה מה שהביא בשם דרך החיים, דיטול ידיו שנית, שהרי אחר שכבר נמל, אין בידיו לא רוח רעה ולא מלח סדומית.

ונראה דכמו ששהות של נמילת כמה וכמה לפני האחרונים שנומלים מים אחרונים וממתנים לגדול שבחבורה, לא מקרי שהות והפסק ולא סותר דין תקף, באותה מידה גם מעט דברי תורה או דיבור לשיטה זו לא הוי הפסק דלא מסתבר לחלק בין שהות לדיבור ושאר מעשים, כמו שפסק השו"ע (קפא, ו), שבחמישה האחרונים נוטלים קודם למברך ואחר כך לשאר המסובים ואע"פ שאין בו דין תקף ממש נקרא תקף וכדי נמילת ארבעה אחרונים שהוא בערך כהילוך כב אמה שהוזכר לגבי מים ראשונים. ולכן מעט דברי תורה או דברי חול, משמע שיחה מותר לכוי"ע. וכן כתב להדיא המג"א (קסה, סק"ד), דכמו שמותר לדבר בין מים אחרונים לברכת המזון (כמוכח מקפג, ו), כן יהיה מותר בין מים ראשונים להמוציא. והוסיף שכן כתב הכס"מ (סו"פ ו). ובלשון המג"א: "והא דתכף לנאולה תפילה ואין רשאי להשיח, שאני התם, שמדבר

